

4. *Contraria sententia probabilior.* — His vero non obstantibus, probabilius credimus, Angelum se disposuisse per proprium actum liberum ad infusionem gratiæ habitualis. Hanc sententiam frequentius sequuntur expositores D., Thomæ 1. p., q. 62, a. 2 et 3, Cajetanus 2, 2, q. 24, a. 3, Ferrara 3, cont. Gent., c. 110. Malonius 2, d. 4, disp. 3, et ut existimo, est sententia D. Thomæ, q. 62, a. 2, ubi inquit, utrum Angelus indigerit gratia ad hoc, quia converteretur in Deum, in quo titulo licet non loquatur speciatim de prima conversione, sine dubio illam includit, in quocumque tempore, vel instanti fiat. Unde et ratio articuli non minus de illa, quam de qualibet alia concludit: et ita universaliter concludit, Angelum, ut convertatur in Deum, ut objectum supernaturalis beatitudinis, indigere ipsiusmet Dei speciali motione, quæ auxilium gratiæ nuncupatur. Contra hoc ergo objicit in tertio argumento, quia saltem ad eam conversionem, qua Angelus præparatur ad gratiam, non indigebit gratia, quia alias procedetur in infinitum. Quæ objectio de primo actu conversionis in Deum procedit, eumque supponit esse dispositionem præparantem Angelum ad gratiam recipendam. Respondet autem distinguendo triplicem conversionem in Deum. Unam perfectam in gloria, quæ est gratia consummata, aliam, quæ procedit a gratia, tanquam meritum beatitudinis, et tertiam, per quam aliquis præparatur se ad gratiam habendam. Et ad hanc dicit, non esse necessariam aliquam habituales gratiam, sed operationem Dei ad se animam convertentis. Et talem supponit esse primam Angeli conversionem, et ita evitari processum in infinitum, nimirum, quia ad illam Dei motionem, seu operationem non requiritur alia præparatio, seu dispositio, sed tantum liberi arbitrii cooperatio. Docet ergo D. Thomas Angelum per primam conversionem in Deum, quam dicit esse motum voluntatis in ipsum Deum, se ad gratiam habituales præparasse.

5. *Ratione ostenditur.* — Ratio vero hujus sententiæ est, quia hic ordo perfectior est, et magis proportionatus ipsi gratiæ et naturæ ab imperfecto ad perfectiorem gradum ascendendi. Nam imprimis consequi gratiam habituales cum aliqua cooperatione propria perfectius est, quam omnino ab extrinseco illam recipere, quia ex suo genere, ac cæteris paribus semper est perfectius habere aliquid a se, quam ab alio tantum, et esse aliquo modo sibi causam suæ perfectionis, quam non esse. At vero qui se præparat, et disponit ad gra-

tiam per proprium actum, aliquo modo est causa suæ gratiæ, per prius auxilium gratiæ, nam qui disponit subjectum ad formam, aliquo modo est causa formæ. Item qui se disponit ad gratiam, impetrat illam a Deo, imo illam meretur saltem de congruo, et ita aliquo modo ad illam cooperatur, et trahit Deum ut illam infundat; ergo hoc majoris perfectionis est. Deinde per habituales gratiam contrahitur peculiare vinculum amicitiae inter creaturam et Deum, et quasi celebratur spirituale matrimonium inter ipsos: sed de ratione amicitiae, et matrimonii est, ut per consensum voluntatis vinculum illud contrahatur; ergo est valde consentaneum ipsi gratiæ, et effectui ejus, ut ex parte Angeli ordine naturæ præcedat motus voluntatis, quo se ad gratiam disponat. Et hac ratione videtur esse ordinaria lex Dei, ut qui ratione, et libertate uti potest, gratiam habituales non recipiat, nisi se ad illam gratiam præparaverit, juxta illud Threnor. ult. *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos.* Quæ lex in nobis certa, et universalis est, juxta doctrinam Concilii Tridentini, sect. 6. Et non videtur fundata primario in termino a quo (ut sic dicam) nostræ justificationis, scilicet quia est ex statu in inimicitiae ad statum amicitiae Dei, sed primario in ipso termino ad quem, qui est constitui Dei amicum: nam hoc ex natura sua postulabat præcedentem consensum. Denique natura etiam angelica comparatur ad gratiam, ut materia ad formam, et ut quid imperfectum, et inferioris ordinis ad perfectum, et superioris ordinis. Est autem consentaneum naturæ imperfectæ, ut ad superiorem gradum non ita repente ascendat, quin ad superiorem formam recipiendam convenienti modo præparetur, et disponatur, quantum subjecti capacitas, et conditio talis formæ perfectioris compatitur: ergo hic ordo in præsentem servari debuit.

6. *Ad argumentum in num. 3.* — Nec obstant motiva contrariæ sententiæ. Ad primum enim dicimus, operari ex habitu cæteris paribus melius, et connaturalius esse; nihilominus tamen quando cætera non sunt paria, posse esse convenientius aliter operari: et ita est in proposito, quia melius est sanctificare se aliquo modo cum auxilio Dei, et esse sibi causam suæ gratiæ, saltem disponendo se, et per proprium consensum Dei amicitiam, et desponsationem acceptare. Ad secundum de Christo, respondeo non esse similem rationem: nam Christus Dominus supponebatur altiori modo gratus per gratiam unionis, ratione cujus habuit gratiam

habituales, ut proprietatem connaturalem a gratia unionis dimanantem, et ita habuit illam a se nobiliori modo, quam per dispositionem propriam: item quia gratia Christi a principio fuit consummata, et primi actus ejus fuerunt visio, et charitas beatifica, quæ non possunt esse dispositiones ad gratiam. Ad tertium patet responsio ex dictis: nam licet in alia sententia etiam fuerit Angelus a principio in actu primo et secundo, non tamen cum tam perfecto ordine. Nec est simile de rebus inferioribus, quæ non possunt per proprias morales dispositiones, altiores perfectiores recipere.

CAPUT IX.

COROLLARIA EX PRÆCEDENTI DOCTRINA, QUIBUS GRATIA ET MERITUM ANGELORUM IN PRIMO INSTANTI MAGIS EXPLICANTUR.

1. *Primum Corollarium.* — *Primi actus supernaturales in Angelis ab habitibus non fuere elicit.* — Ex dictis in capite præcedenti inferitur primo hunc primum actum, sive voluntatis credendi, sive spei, aut charitatis, vel quolibet alium similem, quem Angelus in primo instanti habuit, non fuisse elicitum ab habitu infuso, quia non potest præparare ad illum, et procedere ab illo, ut declaravi, et ex materia de Gratia suppono. Loquor autem de actibus voluntatis, quia de assensu intellectus res potest esse magis dubia, quia per voluntatem credendi, quæ ordine naturæ anteedit assensum, videtur Angelus vel homo moraliter satis disponi, ut statim recipiat intellectuale lumen, per quod actum ipsum credendi eliciat. Quod si hoc ita est, actus ipse intellectus non erit dispositio ad habitum intellectualem fidei, sed erit tantum effectus: dispositio autem ad infusionem illius habitus intellectualis esse poterit prima voluntas credendi, licet sit alterius potentiæ actus, quia in dispositione morali, et non physica, hoc non est inconueniens, simulque idem actus voluntatis erit dispositio ad proprium habitum, a quo similes actus postea connaturaliter eliciuntur: et ideo non poterit esse effective ab eodem habitu, sicut de aliis dictum est. Quia vero habitus intellectualis fidei alioquin non supponitur ante gratiam, sed cum illa, et ut consequens illam, ideo in Angelis verisimilius est, non antecessisse ordine naturæ actum credendi, ac proinde non fuisse principium eliciens illum, sed potius eum, ut dispositionem supposuisse. De qua re in materia de Gratia latius, et in hac materia

consentit Malonius 2, dist. 4, disp. 4, et ex hypothesi etiam Molina supra.

2. *Secundum corollarium, indiguerunt tamen auxilio gratiæ.* — Secundo sequitur, hos actus primos supernaturales, qui ab habitibus non eliciuntur, necessario debere fieri ex speciali motione, et auxilio Dei. Ita docet divus Thomas, in dict. a. 2, ad 3, et censeo certum ex dictis in c. 1, hujus lib. Tum quia liberum arbitrium, etiam angelicum nihil potest solis viribus facere, quod ad æternam salutem per se conducat. Tum etiam quia illi actus in suo esse supernaturales sunt etiam Angelis, ut ostendimus, et ideo non solum ab ipsorum potentia naturali fieri non possunt sine auxilio gratiæ, verumetiam nec in suo ordine posset naturalis potentia in illos influere, nisi per divinam motionem aliquo modo elevaretur. Secundum autem est ex doctrina gratiæ, duplex genus auxilii ad hujusmodi actus esse necessarium, scilicet excitans, et adjuvans, seu operans, et cooperans, quarum vocum significationem ex eadem materia suppono. Dixerunt ergo quidam apud Vasquez, 1 part., disp. 98, c. 2, n. 7, in Angelis non esse necessarium auxilium cooperans ad hujusmodi actus, sed operans sufficere. Quia idem de Angelis in hoc credendum est, quod de primo homine ante lapsum: at de homine primo ait Augustinus, l. 6, de Corrept. et Grat., c. 11: *Ut bonum reciperet, utique consentiendo, gratia non indigebat*, id est, ad volendum bonum sibi oblatum non indigebat nova gratia, præter eam, quæ per oblationem boni, id est, per excitationem ad bonum illi offerebatur.

3. *Contraria opinio tertia tenenda.* — Sed hæc sententia, si absolute omnem gratiam adjuvantem neget esse necessariam Angelis ad supernaturales actus, falsa est, et defendi non potest. Quia necessitas hujus gratiæ in nobis non oritur ex peccato, vel ex aliqua speciali conditione naturæ nostræ, vel statu: sed oritur ex intrinseca conditione ipsius actus conversionis in Deum supernaturalem finem, qui in se, et in substantia sua supernaturalis est, tam respectu Angeli, quam nostri. Et ideo fieri non potest sine peculiari cooperatione Dei, altioris rationis, quam sit commune auxilium naturæ debitum, et illa specialis cooperatio Dei vocatur gratia adjuvans, vel cooperans. Et hoc modo dixit D. Thomas, dicto a. 2, ad 2, converti ad beatitudinem ultimam homini esse difficile, et quia est supra naturam, et quia habet impedimentum ex corpore infecto peccato: Angelo vero esse difficile propter hoc solu-

quod est supernaturale. De qua difficultate dixerat talem esse, ut si desit auxilium, sit impossibilitas. Et hac ratione dicit Augustinus, l. 12, de Civ., c. 9, Angelos factos esse a Deo cum amore casto, neque potuisse habere illum sine cooperatione Dei, quia alias possent meliores a se fieri, quam Deus illos fecisset: et idem dicit de primo homine, lib. de Corrept. et Grat., c. 11, et lib., de Nat. et Grat., c. 26, generaliter dicit sicut oculus non potest videre sine lumine, ita et hominem perfectissime justificatum, non posse recte operari, nisi divino lumine juvetur: quod de homine in omni statu, et consequenter etiam de Angelo intelligit. Idemque habet aliis locis, quæ in capite undecimo allegabimus. Hujus etiam gratiæ cooperantis datæ Angelis meminit Petrus Cellensis, lib. 1, de Tabernacul., tom. 9 Biblioth.

4. *Aliquorum probatio pro gratiâ cooperante rejicitur.* — Hæc vero gratiâ cooperans, seu adjuvans, de qua Augustinus in locis allegatis loquitur, et ratio, qua necessitatem illius probavimus, non solum in primo actu, qui ad infusionem gratiæ habitualis disponit, sed etiam in aliis, qui per gratiam habitualemente postea fiunt, locum habent, quia nullus talium actuum sine adjutorio Dei actuali fieri potest. Et ideo addendum est, illum priorem actum esse ab speciali gratiâ cooperante. Quia cum potentia tunc non operetur per habitum, et consequenter non habeat in se intrinsecam virtutem naturaliter effectricem talis actus, necesse est ut Deus speciali cooperatione sua efficientiam habitus suppleat, et hæc est specialior gratiâ cooperans, quam D. Thomas in dicta solutione vocavit motionem Dei animam ad se convertentis. Quamvis possit etiam id recte intelligi de gratiâ præveniente, et excitante, seu operante, per quam Deus animam, vel Angelum ad se convertit. Ex qua probant etiam aliqui necessitatem gratiæ cooperantis in Angelo ad talem conversionem; quia ipsa gratiâ operans, et excitans voluntatem, quando ipsa voluntas consentit, illi etiam cooperetur, quia actu allicit et attrahit voluntatem; et ita consensus ipse illi etiam tribuitur tanquam cooperanti voluntati. Sed hæc gratiâ probat tantum de gratiâ cooperante moraliter; quia illa attractio prævenientis vocationis, de se tantum moralis est: nos autem loquimur de cooperatione physica, de qua prior ratio procedit, ut D. Augustinus, et D. Thomas loquuntur.

5. *Nec vero placent, qui solam cooperantem in Angelis requirunt.* — Aliqui vero indicant ita gratiam dictam, physice cooperantem, suf-

ficere Angelo ad hujusmodi actus, ut gratiâ excitante non indigeat. Quod videtur sentire Bellarminus, lib. de Gratia primi hominis, cap. 4. Verumtamen negari non potest, quin ad illam primam conversionem fuerit Angelo necessaria gratiâ excitans, quia sicut nos non possumus nostram inchoare salutem, ita nec Angelus suam: est enim eadem ratio, quia id provenit sufficienter ex eo, quod salus illa supernaturalis est. At vero initium salutis a gratiâ excitante, ac præveniente sumitur, et præcipue ab illa, quæ ad finem nos vocat: et initium fidei, et sancta cogitatio ab ipso appellatur, ab Augustino, in lib. de Prædest. sanct., c. 2 et 3, et frequenter in aliis locis, et ita totus discursus Augustini in illo libro, et in aliis, quo probat initium salutis esse a Deo, reducendo illud initium ad sanctam cogitationem, æque in Angelis procedit. Quia etiam in illis necesse est, ut negotium salutis a sancta, et supernaturali cogitatione procedat, quam ex se habere non possunt, cum supernaturalis sit; debuit ergo incipere a Deo excitante, et vocante Angelum ad actum superioris ordinis: et ita fuit illis necessaria, non tantum gratiâ cooperans, sed etiam operans. Neque opinor doctissimum Bellarminum contrarium in hoc sensisse; sed ibi loqui tantum de speciali gratiâ excitante, qua nos indigemus ad perseverandum, de hac enim loquuntur testimonia Augustini, quibus utitur, et aliæ rationes, quas indicat, de quo puncto in capite ultimo hujus libri dicemus.

6. *Tertium corollarium. Angelos in primo instanti, primam gloriam meruisse, D. Thomas ita sentire videtur.* — Tertio sequitur, meruisse Angelos in primo instanti primam gloriam suam. Ita indicat D. Thomas, dicta q. 62, art. 4, ad 2, dum ait, Angelum non meruisse per naturalem conversionem in Deum, sed conversione charitatis, quæ est per gratiam. Ergo cum D. Thomas hanc conversionem tribuat Angelis in primo instanti, etiam illis tribuit meritum pro eodem instanti. Quod expressius declaravit in q. 63, a. 5, ad 4, ubi omnes Angelos etiam qui postea ceciderunt, in primo instanti meruisse docet. Quod Capreolus infra contra mentem, et expressa verba D. Thomæ exponit, non de proprio merito actus, sed de dignitate ipsius gratiæ, ratione cujus dicitur infans, verbi gratia, mereri gloriam lato modo. At D. Thomas apertissime loquitur de proprio merito, quod est per actum liberum, ut ex eisdem locis manifestum est, et ex a. 6, q. 63, ubi sic ait: *Si Angelus malus ponatur,*

quod in primo instanti suæ creationis in actum liberi arbitrii proruperit, et cum gratia fuerit creatus, ut supra diximus. Fatetur ergo se id dixisse: et inde infert Angelum malum immediate post primum instans peccasse; et rationem subdit, quia cum per unum actum meritorium Angeli ad beatitudinem perveniant, si in secundo instanti peccati impedimentum non posuisset, præmium sui meriti acciperet, loquitur ergo de primo merito, qui est per proprium actum liberum. Et ita hæc assertio est communiter recepta in schola D. Thomæ, et communis omnium, qui docent, Angelum fuisse in primo instanti per actum proprium sanctificatum.

7. *Ut ratione probetur corollarium, statuitur pervenisse Angelos per proprium meritum ad beatitudinem.* — Ut autem ratione probetur corollarium, magisque explicetur, supponendum est imprimis Angelos per proprium meritum ad beatitudinem pervenisse. Ita supponit D. Thomas in locis allegatis, et præsertim in primo articulo, hac ratione probat, non fuisse Angelos creatos in supernaturali beatitudine, quia oportuit, ut per sua merita illam consequerentur, quod non fit, nisi per opera propria antecedentia beatitudinem. Præterea licet inter alios theologos sit aliqua dissensio in tempore, vel modo hujus meriti; nihilominus in assertione omnes conveniunt. Et eadem est Augustini, et aliorum Patrum communis sententia: docent enim Angelos sanctos merito suo a malis discretos fuisse, et suæ æternæ salutis certitudinem accepisse, quos in capite secundo allegavi.

8. Ex qua Patrum doctrina optime sumuntur rationes. Prima, quia Deus creavit omnes Angelos cum quadam æqualitate, seu uniformitate, quia ex parte sua non est verisimile inter eos discrevisse; ergo sicut Angelos malos creavit sine plena beatitudine, et capaces meriti, et demeriti illius, ita etiam Angelos sanctos in principio creavit; ergo sicut mali beatitudinem tandem suo merito perdiderunt; ita et boni suo merito illam obtinuerunt. Secunda, quia Angeli sancti ita creati sunt, ut demereri possent beatitudinem: sicut exemplum malorum ostendit; ergo etiam sunt creati apti ad eandem beatitudinem promerendam. Justus enim, et misericors Deus neminem creavit in statu demerendi, cui non etiam locum, et virtutem merendi tribuat. Tertia, quia si Angeli non essent beatitudinem suis meritis consequuri, nulla ratio esset cur a principio non essent in statu beatitudinis creati; cum ergo

ostensum sit, non fuisse creatos a principio plene beatos; signum est, fuisse creatos viatores: ita ut suis meritis beatitudinem obtinere possent. Quarto sumitur argumentum ab hominibus, quia homines per merita beatitudinem consequuntur: ergo etiam Angeli. Probatur consequentia, tum quia cæteris paribus aptiores sunt ad meritum apud Deum Angeli, quam homines: tum etiam e converso, quia si hominibus, qui imbecilliores sunt, non datur gloria sine merito, cur daretur Angelis? Tum denique quia in beatitudine ipsa homines æquiparantur Angelis; ergo etiam in via ad illam.

9. Denique ad hoc confirmandum adducit D. Thomas illud Apoc. 21. *Mensura hominis, quæ est Angeli*, ita ut sensus sit, in celesti beatitudine eandem mensuram esse Angeli, et hominis, utique meritum. Quam expositionem aliqui rejiciunt tanquam omnino a vero sensu alienam; tamen licet non sit unica, nec fortasse primaria; nihilominus valde probabilis est, et Viegas ibi, sect. 2, exponens illa, et qui loquebatur mecum, habeat mensuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, ait: *Mensuram accipio hoc loco merita, sive gratiam; charitatemve, juxta quam metitur Deus gloriam omnium beatorum.* Quod certe probabilissimum est, et optime per mensuram auream significatur; cur ergo non potuerunt de eadem mensura alia subjuncta verba intelligi? Nam illa mensura dicitur fuisse ad civitatem, et murum ejus metiendum, et de eadem subditur, et eandem esse hominis, quæ est Angeli. Unde idem auctor inferius circa eandem verba dicit, hanc esse unam ex communibus expositionibus illorum verborum. Denique esto illa expositio non acceptetur ut litteralis, nihilominus est congruentissima accommodatio, vel etiam æquiparatio. Nam alius sensus litteralis est, eadem mensura, seu eodem muro civitatis supernæ Jerusalem (de qua ibi est sermo) Deum protegere hominem, et Angelum beatum: ergo similitudinem rationis optime inferri potest, eadem etiam mensura utriusque beatitudinem metiri, vel utrumque pari titulo ad beatitudinem admittere: ac proinde sicut mensura beatitudinis hominis est meritum, ita etiam beatitudinis Angeli.

10. *Prædictum Angelorum meritum easdem conditiones meriti humani habet.* — Rejicitur opinio Magistri circa conditionem quamdam meriti Angelici. — Ex quo ulterius inferitur, easdem conditiones ad meritum in Angelo requiri, et sufficere, quæ in homine sufficiunt, ac necessariae sunt. Quia si mensura utriusque

est meritum, et beatitudo ejusdem rationis est, et in ea est æqualitas, etiam conditiones meriti ejusdem rationis esse debent, et in eis etiam debet servari æqualitas, seu proportio. Hinc ergo recte colligimus, quod sicut hominibus proposita est visio, et bravium suorum certaminum, ita et Angelis, et consequenter utrisque esse promissam sub conditione meritorum: item in utrisque esse necessariam gratiam sanctificantem, et auxiliantem libertatem, ac honestatem supernaturalem operum ad talia merita. Et obiter ex eodem principio colligitur, necessarium esse statum viæ ad meritum beatitudinis, et consequenter improbatum opinio eorum, qui dixerunt Angelis datam esse beatitudinem propter opera prævisa in ipso statu beatitudinis, futura, scilicet ministeria, quæ Angeli ex obedientia Dei pro salute hominum exhibent. Quod docuit Magister, in 2, dist. 5, quem pauci ex antiquis scholasticis secuti sunt. Contra hanc vero sententiam dicendum est ex professo, in lib. seq., c. 3, nunc enim nihil nobis obstat. Nam suppositis principiis positus, scilicet quod Angeli sancti non fuerunt semper beati, licet semper fuerint sancti: negari non potest, quin habere potuerint meritum beatitudinis, priusquam ipsam beatitudinem reciperent; sive postea in ipsa beatitudine mereri potuerint, sive non, quod libro sequenti ex professo discutiendum est.

11. *Probatur jam ratione tertii corollarii.* — Ex his igitur tandem concluditur assertio intenta, seu tertium corollarium, nimirum omnes Angelos gloriam in primo instanti creationis suæ de condigno meruisse. Quia in illis concurrerunt tunc omnia ad tale meritum necessaria. Probatur, quia illi erant tunc sancti, et per fidem vivam libere operabantur, se convertendo in Deum ex gratiæ auxilio. Deus autem sic operantibus vitam æternam promisit, juxta illud Jacob. 1: *Accipet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se*, et cap. 2. *Et hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se.* Hæc enim verba non arctantur ad homines, sed ad omnes diligentes Deum ut sonat, extenduntur. Sicut illa Pauli 2. Timoth. 4. *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, et infra: Non solum autem mihi, sed et his qui diligunt*, etc. Nam sicut supra diximus, dogmata tradita in sacra Scriptura de gratia, et charitate Dei ad Angelos extendi, ita eadem ratione de his, quæ ad repromissionem gloriæ fiunt, sentiendum est. Nam gratiam, et gloriam dat Dominus, et gratiam propter gloriam. Verumtamen sicut hæc promissio in homine includit conditionem *si in gratia deces-*

serit, ut Concilium Tridentinum dixit, ita in Angelo includebat eum proportionem conditionem, si pro statu viæ, seu pro tempore a Deo præscripto, in amore Dei perseveraverit. Atque hoc modo in omnibus Angelis tam bonis, quam malis, qui tunc boni erant, omnes conditiones necessariæ ad meritum de condigno etiam ex parte promissionis inventæ sunt. Omnes ergo, et potuerunt de condigno et de facto primam gloriam per conversionem in Deum meruerunt.

12. *Quid de merito primæ gratiæ, vel augmento ejus in ipso primo instanti.* — Primam vero gratiam de condigno mereri non potuerunt, quia ante meritum dari illis debuit, ut de condigno mereri possent. Unde fit ut ipsa gratia sanctificans sit radix meriti; non potest autem principium meriti cadere sub meritum, saltem secundum connaturalem ordinem, ut nunc supponimus. Et in idem redit, quod meritum debet præmium antecedere saltem naturæ ordine, actus autem conversionis in Deum, licet juxta nostram sententiam antecesserit, quoad substantiam et entitatem suam, gratiam habitualement; tamen ut meritum de condigno non antecesserit illam, quia per illam formaliter constitutum est in ratione, et valore meriti de condigno, et ideo sub ratione talis meriti non potuit in eandem gratiam reflecti. Idemque dicendum est secundum aliam sententiam, quæ dicit gratiam habitualement ordine naturæ præcessisse conversionem in Deum, tanquam principium efficiens illam, et in nullo genere causæ fuisse illa posteriorem. Imo ex hoc etiam sequitur, quod nec de congruo potuerunt Angeli primam gratiam mereri, quia nullo modo illis infusa est propter eorum actus, nec actus antecesserunt illam in aliquo genere, quod in omni merito necessarium est; secus vero est in nostra sententia. Nos ergo fatemur, Angelos primam gratiam habitualement meruisse de congruo per conversionem liberam in Deum ex speciali auxilio gratiæ. Nam sicut Angeli per illam conversionem se præpararunt ad gratiam modo convenienti, et quasi connaturali, ita per eandem dispositionem gratiam impetrarunt et congrue meruerunt. Quod etiam de contritione peccatorum confitemur: est autem aliquo modo major ratio in prima justificatione Angelis, vel primi hominis in statu innocentiae, quia persona licet non esset digna simpliciter; nihilominus non erat indigna, sicut est peccator. Et aliunde motio Spiritus sancti, et proportio actus, ad meritum de congruo sufficit. Unde etiam fit, ut non potuerint Angeli in primo instanti augmentum gratiæ

mereri, quod in nostra sententia facile ostenditur, quia prima gratia datur ratione talis actus, eidem respondet gloria eidem gratiæ proportionata, ideoque non habet talis actus valorem ad novum gradum gratiæ promerendum. Quod non tam facile defendet, qui dicunt, actum illum procedere ab habituali gratia, et ita esse effectum ejus, ut nullo modo sit causa: nam actus sic procedens a gratia est meritorius augmenti ejus, ut in posterioribus actibus manifestum est. Sed de hoc latius in materia de Gratia.

CAPUT X.

UTRUM ANGELI IN PRIMO INSTANTI INÆQUALEM GRATIAM CUM PROPORTIONE AD NATURAM ACCEPERINT.

1. *Angeli in primo instanti inæqualem gratiam acceperunt.* — Communis sententia theologorum est, licet omnes Angeli in primo instanti fuerint sanctificati, non tamen omnes æqualem gratiam accepisse, quoad videntur tanquam principium in theologia per se notum supponere: ideoque solum rationem, vel modum illius inæqualitatis inquirimus. Potest autem illud fundamentum declarari, quia sancti Angeli in patria non sunt æquales in gloria; ergo nec in via fuerunt æquales in sanctitate, et meritis; ergo nec in primo instanti viæ fuerunt æquales in gratia. Primum antecedens est notum ex Dionysio toto libro de cælesti Hierar. Et ex communi sensu Patrum in Scripturam intelligentium de Angelorum ordinibus loquentem, qui variis nominibus appellantur, Seraphin, Cherubin, Throni, etc., nam per hæc, non tantum in natura, vel ministeriis, sed etiam in sanctitate, et gloria inæquales Angelorum gradus, et perfectiones significari, Patres intelligunt. Et optime hoc confirmant verba Raphaelis dicentis ad Tobiam: *Ergo sum Raphael Angelus, unus ex septem, qui astamus ante Dominum.* Itemque Dan. 10, *Michael, esse dicitur, unus ex Principibus primis*, et cap. 12, dicit, *Princeps magnus.*

2. *Progreditur probatio inchoata.* — Sicut ergo non omnes homines beati sunt æquales in gloria, sed differunt sicut stella differt ab stella in claritate, ita etiam Angeli inter se comparantur. Hincque evidens est prima consequentia, quia gradus gloriæ respondet merito, et charitati viæ. Secunda vero consequentia non est ita evidens, quia possent Angeli in primo instanti esse æquales in gratia, præsertim si

absque propria dispositione illam receperunt, et in secundo pro vario usu liberi arbitrii inæquale augmentum recipere: nam sicut in illo instanti quidam amiserunt gratiam, et alii in ea perseverarunt; ita inter perseverantes quidam magis, alii minus in ea crescere potuerunt. Nihilominus tamen est illa secunda consequentia valde verisimilis, tum quia sicut inæqualitas, quam Angeli habent in gloria, fuit ex primaria intentione, et prædestinatione Dei, ita verisimile est, a principio inchoasse Deum sanctificationem Angelorum cum varietate, et inæqualitate proportionata illa termino, tum etiam quia varietas hæc non minus ad debitum ordinem, et pulchritudinem Angelorum in statu viæ pertinuit, quam in statu patriæ.

3. *Prædicta gratiæ inæqualitas fuit juxta inæqualitatem naturarum.* — Hac ergo supposita gratiæ inæqualitate in Angelis a primo instanti, inquirimus unde sumenda sit, aut quam rationem et mensuram in illa distributione facienda Deus servaverit. In quo puncto sententia communiter recepta inter theologos est, Deum distribuisse gratiam Angelis juxta proportionem naturalem; ita ut quo Angeli creati fuerunt perfectioris naturæ, eo majori gratia ornati fuerunt. Ita docuit Magister 2, dist. 3, et sequitur D. Thomas, dicta quæst. 62, art. 6, ubi non ut certum, sed ut *rationabile* id docet, idem habet 2, 2, quæst. 24, art. 3, ad 3, quibus locis Cajetanus et omnes expositores id sequuntur. Sumptaque est hæc sententia ex Basilio, l. de Spiritu sancto, cap. 16, dicente: *Cælorum virtutes non suapte natura sanctæ sunt, sed juxta proportionem, qua se invicem superant, a Spiritu habent sanctificationis mensuram.* Similem fere sententiam habet Damascenus, lib. 2, cap. 3, ait enim: *Per verbum omnes Angeli creati sunt, ac per sancti Spiritus sanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt, ita tamen ut pro sua quisque dignitate, et classe luminis gratiæque participes sint.* Videnturque sumpsisse ex Dionysio, libro de cælest. Hierar., ubi Angelos perfectiores in natura dicit propinquiores esse Deo, tum in officio, tum in splendoribus gloriæ et gratiæ, quod a præceptore Paulo didicisse, in cap. 6, profitetur, et ita consequenter ibidem ait: *Primam hierarchiam, sicut est perfectior reliquis, ita primoribus Dei, splendoribus, majori propinquitate conjunctam esse.* Et cap. 7: *Merito prima illa cælestis functio ab altissimis spiritibus agitur, cum sit ordo omnibus celsior, atque sacrator.* Atque ad hunc modum de cæteris in sequentibus capitibus philosophatur. Et